

Forten van de Nederlandse Antillen en Aruba

Deel 2: Aruba, Bonaire, St Maarten, St Eustatius, Saba

De benaming “fort” is, evenals overal in het Caribisch gebied, een ruim begrip. Elk militair vestingwerk, beveiliging of gebouwd loopgravenstelsel, wordt een fort genoemd. Dus er waren talloze forten op de twee historisch meest interessante eilanden van ons land: Curaçao en Sint Eustatius. De meeste forten hebben relatief weinig actie meegemaakt, maar ze werden wel gebruikt voor vele doeleinden en er is daar veel gebeurd. Toen in 1633 het oude Nederlandse fort op Sint Maarten in Spaanse handen viel, werd er een Heilige Mis opgedragen. In Fort Oranje op Sint Eustatius hees de commandant de fortvlag om aan te geven dat het Avondmaal de volgende zondag zou worden gehouden in de Hervormde Kerk. In Fort Nassau werden kinderen geboren. Op Aruba legde een gezaghebber een experimentele tuin met Aloë planten aan in Fort Zoutman als symbool van de heerlijke rust op het eiland. Uiteindelijk werden alle grotere forten later kantoorgebouwen van de regering, zozeer dat de zegswijze Fort Amsterdam de gebruikelijke term werd voor de regering van de Nederlandse Antillen.

Fort Zoutman, Aruba

Fort Zoutman dankt haar bestaan aan de beslissing van het Militair Comité om de havens van de Benedenwindse Eilanden te beschermen, evenals Fort Nassau op Curaçao als Fort Oranje op Bonaire. Fort Zoutman kwam gereed in 1796. Begin 19e eeuw ontwikkelde zich hier, bij de Paardenbaai, Oranjestad. Het fort werd genoemd naar Schout-bij-nacht Johan Arnold Zoutman. Fort Zoutman maakte twee acties mee. De eerste keer in 1799 toen het Engelse oorlogsschip ‘Surprise’ onaangekondigd de Paardenbaai binnenvoer. De eilandelijke commandant vreesde moeilijkheden. Toen hij zag dat een boot werd neergelaten gaf hij opdracht om te schieten. Een man werd gedood en de Engelsen verdwenen zo snel al mogelijk was. De tweede keer was in 1805 toen Aruba was bezet door de Engelsen en een bevrijdings expeditie vanuit

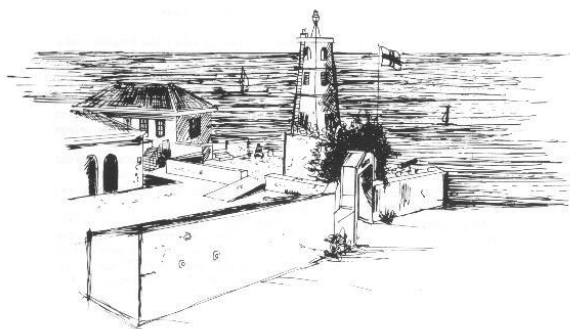

Fort Zoutman, Aruba

Na een fel gevecht tussen de Engelsen in het fort en de Nederlanders buiten, vertrokken de Engelsen. Na het herstel van het Nederlandse gezag in 1816, is Fort Zoutman alleen nog gebruikt voor het afvuren van saluutschoten. Rond 1834 werd het garnizoen teruggetrokken. Het fort werd een politiebureau en bleef dat tot 1934. Tot 1945 was in Fort Zoutman de gevangenis gevestigd. Na 1945 raakte het Fort in vervallen staat, maar tussen 1974 en 1980 werd het vakkundig gerestaureerd en geschikt gemaakt als museum. In 1868 werd naast het Fort een vuurtoren gebouwd, genoemd naar koning Willem III. Hoewel Fort en vuurtoren bijna altijd in één adem worden genoemd, ze waren in 1974 samen één restauratieproject waarin tegenwoordig het Arubaans Museum is gevestigd, is het duidelijk dat de Willem III toren niets van doen heeft met het feitelijke fort. Sinds 1963 is de toren geen vuurtoren meer.

Fort Oranje, Bonaire

Ook Fort Oranje werd gebouwd naar aanleiding van de beslissing van het Militair Comité. Het Fort werd gebouwd in 1796. In 1807 werd het bezet door de Engelsen en de kanonnen die er nog steeds te zien zijn, zijn van hun afkomstig. In 1816 werd Bonaire weer Nederlands, maar in tegenstelling tot Aruba kreeg Bonaire geen permanent garnizoen. Slechts een paar fortbewakers werden aangewezen die belast werden met het onderhoud en het vuren van saluutschoten. Tot 1837 woonde de commandant in het Fort. Verder bevonden zich er allerlei publieke diensten. In 1868 werd in het Fort een houten vuurtoren gebouwd die in 1932 werd vervangen door een van steen. In de loop der tijd werd de ruimte in het Fort te klein voor de steeds verder uitbreidende publieke diensten en in 1925 vestigden deze diensten zich elders. Politie en brandweer bleven zodat Fort Oranje in feite een politiebureau werd. Dit bleef zo tot in 1974 een nieuw gebouw als politiebureau in gebruik werd genomen. Daarna werd ook dit fort ingericht als museum.

Fort Oranje, Bonaire

Fort Amsterdam, Sint Maarten

Sint Maarten is in 1631 het eerste eiland dat door de Nederlanders werd bezet. Al in 1632 was hun fort, op dezelfde plaats als het huidige Fort Amsterdam, gereed. Het had een garnizoen van 80 man die over 10 kanonnen beschikten. Toch slaagden in 1633 de Spanjaarden er in om de Nederlanders te verdrijven. Een poging van Peter Stuyvesant in 1644 om het Fort te heroveren mislukte en de Spanjaarden bleven tot 1648. Bij deze aanval verloor Stuyvesant zijn linker been. Eenmaal weer in het bezit van het eiland, deden de Nederlanders weinig tot niets om het te verdedigen. Tot commandant John Philips in 1737 het Fort herbouwde ter verdediging maar niet minder om ook in staat te zijn binnenlandse onlusten te onderdrukken. Fort Amsterdam heeft nooit enig militair doel gediend. Van 1727 tot het gereedkomen van het gerechtsgebouw in 1793, vergaderde het bestuur daar, maar als fort werd het verwaarloosd. Na 1816 werd het als verdedigingsmiddel afgeschreven en als zodanig vervangen door Fort Willem I dat een paar jaar eerder was gebouwd. Het Fort raakte in verval en toen in 1883 de verrotte vlaggenmast omwaalde, was de zaak beslist. De havenautoriteiten vestigden een seinpost met semafoor in het prachtig gesitueerde fort. Een van de gebouwen werd opgelapt en werd het onderkomen voor een radio station.

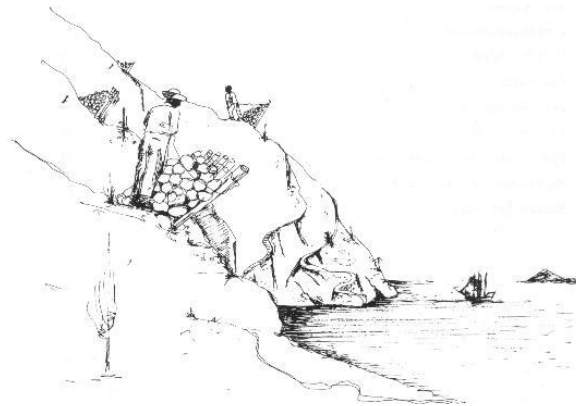
Fort Oranje, Sint Eustatius

Het dateert uit 1636 en werd gebouwd op de restanten van een klein Frans fort, onmiddellijk nadat de Nederlanders zich op het eiland hadden gevestigd. Hoewel Fort Oranje was uitgerust met 20 kanonnen en er ook nog een ring was van

kleinere en grotere forten op het eiland was Sint Eustatius regelmatig het slachtoffer van plunderingen. Het liep zelfs schade op toen twee politieke partijen van het eiland zelf slaags raakten binnen het Fort. Eén van de ruimtes in het Fort deed dienst als kerk tot de bouw van de protestantse kerk in de 18e eeuw. In 1700 besloot de commandant dat vanaf dan de Fortvlag zou worden gehesen ten teken dat het Laatste Avondmaal de volgende zondag werd gehouden. Dit om de voorgangers de moeite te besparen om van deur tot deur te gaan om de mensen uit te nodigen. Het Fort kwam meer en meer in verval. Men liet er zelfs het vee in grazen. Maar toen de betere tijden van de Gouden Eeuw kwamen werd het gerepareerd. Op 16 november 1776 gaf Fort Oranje het vermaarde eerste saluut af aan de Amerikaanse vlag die werd gevoerd door het oorlogsschip Andrew Doria. Op 3 februari 1781 vergaderde het bestuur hier om Rodney's ultimatum te bespreken aangaande de overgave van het eiland binnen een uur. In 1939 bezocht president Roosevelt het eiland en later plaatste een delegatie namens hem een gedenkplaat ter herinnering aan dit saluut. Na 1816 werden alle forten op St Eustatius opgegeven als verdedigingsmiddel behalve Fort Oranje. Een klein garnizoen bleef, maar toen dit in 1846 werd teruggetrokken verviel het fort. Na 1882 werd ook het vuren van saluutschoten bij verjaardagdagen van het koninklijk huis gestaakt vanwege de slechte staat van de kanonnen. In 1977 werd Fort Oranje zeer vakkundig gerestaureerd waardoor het een van de mooiste interessante objecten uit de wijde omgeving werd.

Natuurlijk Fort Saba

In 1665 en in 1672 was Saba bezet door de Engelsen. De Sabaanse bevolking tolereerde geen bemoeienis van anderen en tweemaal een bezetting was genoeg voor ze. Zij bouwden een verdedigings systeem dat zowel uniek was als efficiënt: een natuurlijk fort. Boven aan de spleten en kloven die de steile weg naar boven vormden, richtten zij houten stellages op die werden geladen met rotsblokken. Als een ongewenste indringer aan land zou komen en zou proberen naar boven te klimmen, hoefde men alleen de steunen van de stellages weg te trekken en een lawine van stenen zou naar

Natuurlijk fort Saba

beneden denderen. Dit natuurlijke fort kwam tenminste eenmaal in actie, namelijk in 1689 toen de Nederlanders in oorlog waren met de Fransen. De Fransen namen Sint Eustatius in en zonden kapitein Pinel per schip om ook Saba in te nemen. De Sabanen lieten Pinel en zijn mannen rustig aan land komen. Wat zou eenvoudiger zijn dan de Fransen wat klimwerk te laten verrichten en dan de steunen weg te trekken? De rotsblokken die naar beneden vielen doodden verschillende van Pinel's mannen en de lawine stenen en gruis maakte zo'n indruk dat de Fransen het hazenpas kozen.